

ŞEN, Cafer (2014). “Bir Bektaşî Babası; Ali Rıza Ög'nin Hayatı ve Eserleri”. *Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması. 26-28 Mayıs 2014*. Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı (TDKB). Eskişehir, ss.291-305 (<http://bilgelerzirvesi.org>).

Cafer ŞEN*

BİR BEKTAŞÎ BABASI; ALİ RIZA ÖGE'NİN HAYATI VE ESERLERİ

Hatıralarında ve mektuplarından bir Bektaşî babası olduğunu öğrendiğimiz Ali Rıza ÖGE, 1881 yılında Tekirdağ'ın Malkara kasabasında dünyaya geldi. Zengin ve varlıklı, çiftçi bir ailenin ikinci çocuğuydu. Anıları, mektupları, şiirleri ve kitaplarında, anne ve babasının adıyla ilgili bir bilgiye rastlanmaz. Öge, ağabeyi hakkında da bahsi geçen eserlerde herhangi bir bilgi vermez. Fakat ailesinin kasabaya iki saat uzaklıktaki geniş toprakları onun çocukluğunda rahat bir yaşam sürmesine vesile oldu. Öge'nin doğumundan iki yıl sonra aileye bir erkek çocuk daha katıldı. Sonradan öğrendiğimize göre Öge'nin bu kardeşi Çanakkale harbinde şehit düşmüştür. Ali Rıza Öge eğitime ilk olarak kasabadaki mahalle mektebine başladı. Bu okulda bir yıl okuduktan sonra, ilk önce bir ilkokula, ardından da kasabanın Rüştüyesine devam etti. Zeki ve çalışkan bir öğrenci olan Ali Rıza kısa sürede öğretmenlerinin takdirini kazandı. Rüştüeyi bitiren Öge, başarılı bulunduğundan öğretmenleri tarafından Edirne İdadisine gönderilmek istendi. Bu noktada bir zamanlar kolay bir yaşamı vadeden ailesinin maddi durumu, onun eğitimi karşısına bir engel olarak çıktı. Ailesi geniş topraklara sahip olması nedeniyle Öge'nin Edirne İdadisi'ne gönderilmesine izin vermedi; çünkü ailede, Öge'nin bahsi geçen topraklarda rahat bir hayat geçirebileceği inancı hâkimdi.

Ailenin, bu öngörüsü ve mutlu yaşamı ancak Balkan Harbi'ne kadar devam etti. Harbin sonucunda ailenin birçok yakını hayatını kaybetti. Öge'nin ailesi de Bulgarların oradaki yerli halka kötü muamelesi yüzünden topraklarını terk ederek İstanbul'a göç etti. Balkan harbinin akabinde ailenin bazı fertleri Malkara'ya tekrar dönse de Ali Rıza Öge, İstanbul'da kalarak yarıda bıraktığı tahsilini tamamlamaya çalıştı. Bu nedenle de gündüzleri Bahriyeye ait

---

* Doç.Dr.Dokuz Eylül Üniversitesi.

Haddehane'ye gitti, burada öğrendikleriyle tesviye hanelerde çalışarak hayatını kazanmaya gayret etti. Gecelerini ise Kasımpaşa önünde demirli duran emekliliğe ayrılmış Mahmudiye zırhlısında geçirdi, bu zırhlıda yatıp kalktı. Böylesine zor şartlarda bir yaşamın ve eğitimin kendine herhangi bir getirisinin olmadığını düşünen Öge, daha sonra Haddehaneyi bıraktı. Bir süre geçici işlerle uğraşırken İstanbul hayatını da yakından tanıma fırsatı buldu. (Demirci 2010: 2-3)

Ali Rıza Öge'nin daha sonra İstanbul Polis Teşkilatı'na katılmış olduğunu görürüz. Öge, bu teşkilatta çalışan alt ve üst görevlilerin işine ve etiğe bağlılıkları hakkında yıllar sonra kaleme aldığı 2.8.1952 tarihli mektubunda şunları yazacaktır; *“Geçende İstanbul'a gittiğimde muhterem üstâdım Reşad Beyefendi ile görüşmüştüm. Polis kısm-ı siyâsîsinde benim müdürüm idi. Dünyâda doğru, dürüst, asil ve sâhib-i vicdan birisi kimdir derlerse bilâ-tereddüt Reşad Bey'i gösterebilirim. Çünkü maiyetinde bulunduğum müddet zarfında ne kadar nâmuskâr ve asil olduğunu bizzat gördüm.”* (Çakır 2011: 388) Öge, göreve başladığının ilk günlerinde bir ihmal sonucu bir Yunan dolandırıcının serbest bırakılmasıyla ilgili bir olayı çözerek, Osmanlı Devleti'ni ağır bir tazminattan kurtardı. Böylelikle kısa zamanda mesleğinde saygı duyulan ve tanınan biri haline geldi. Ardından da Talat Paşa'nın en yakınında yer aldı. Öge'nin Polis Teşkilatı'ndaki hızlı ve başarılı yükselişi devam etti. Siyasi şubede Ermenilerden sorumlu olan birimin başına getirildi. Ermeni tehcir olayında önemli görevler üstlendi. Bu görevlerden dolayı mevcut dönemde Ermeni Hınçakyan ve Tasnakyan örgütlerinin husumetini üzerine çekmekle kalmadı, yaşamı boyunca da pek çok kez Ermeniler tarafından hayatına kast edildi. Öge'nin yaşamı boyunca Ermeniler tarafından izlenmesi ve birçok kez hayatına kastedilmesi İstanbul Polis Teşkilatı'ndaki görevine bağladığını, yıllar sonra “Cumhurbaşkanı Sayın Atatürk'e” hitabıyla kaleme aldığı mektubunda görmekteyiz. Bahsi geçen teşkilatta kendine verilen görevleri layıkıyla ve eksiksiz yapan Öge'nin yaşamı boyunca Ermeniler tarafından bu görevlerden mesul tutulduğu görülür: *“İstanbul Polis Kısım-ı Siyasisi Ermeni Masası Şefi bulunduğum senelerde yalnız ödev uğrunda, memleket için Ermeni komitecilerinin hakkımda besledikleri kin ve ölç alma yüzünden aldığım ağır yarayı hiçbir yerden yardım görmeyerek çoluk çocuğumun altındaki yatakları satarak mütarekede bir sene hastanelerde yatmakla tedaviye çalıştığım halde yaram yine kapanamadı.”* (Çakır 2011: 395).

Mütareke yıllarında İstanbul Polis Teşkilatı İngilizler tarafından dağıtıldı. Böylelikle bu teşkilat İngilizlerin kontrolüne geçti. Bu dönemden itibaren Ermeni çeteleri ve gizli örgütleri, İstanbul Polis Teşkilatı'nın siyasî şubesinde görev yapan birçok polisin yaşamına kastetti. Bu polislerin içinde yer alan Öge de önce Ermeniler tarafından zehirlendi. Zehrin etkisiyle iki ay bilincini kaybeder.

Yıllar sonra Atatürk'e yazdığı mektubunda zehirlenişinin gerçek olduğunu ve bu hadisenin arkasında Ermenilerin bulunduğunu tanık, yer ve zaman göstererek anlatır; *“332 yılında eski Osmanlı hükümeti memlekete sözünü geçirirken, komite büyüklerinden birini yakalamak için Pangaltı'da bir gazinoya gittiğimde, aynı komiteden olduğu anlaşılan gazinocu Zakar Çilingiryan tarafından, öteden beri bana karşı beslediği oç alma duygusu ile içmek üzere getirilen şuruba, katılan bir madde ile zehirlenerek dört ay kan tükürmek suretiyle yatakta kaldım, bu vak'a, o zaman kısm-ı siyasi müdürü olup şimdi Danıştay Başkanı Bay Reşat Tamcı o zaman Polis Müdürü Umumi Muavini, şimdi Manisa ilbayı Bay Murat Germence de bilinmektedir. Bu zehirlenmede o zaman polis başhekimi olup şimdi tıbb-ı adli, morg kurulunda bulunan Bay Halid Naci tarafından tedavi edilmiştim.”* (Çakır 2011: 395). Öge, iyileşmesinin ardından da Ermeniler tarafından tekrar hayatına kastedileceği kaygısıyla sürekli yer değiştirerek yaşamaya başlar, geçimini sağlamak amacıyla tavuk besiciliği yapar.

Ali Rıza Öge, daha sonra Beykoz yakınlarında bir köye yerleşerek toprakla geçimini sağlamaya başladı. Akbaba köyünde Öge, “tavukçu komiser” adıyla tanındı ve sevilen biri haline geldi. Mevcut dönem ülkenin işgale uğradığı ve işgal karşısında Anadolu'da milli kuvvetlerin oluşturulmaya başladığı zamandır. Bahsi geçen köy, konumu itibarıyla İstanbul'dan Anadolu'ya geçen Kuvâ-yı Milliyecilerin yol güzergâhındadır. Burada Kuvâ-yı Milliye harekâtını yakından tanımak fırsatı bulan Öge, de Anadolu'ya geçerek bu harekâta katılmaya karar verirse de bu arzusunu gerçekleştirme imkânı bulamaz; çünkü bir gün Beykoz'a gittiğinin dönüşünde Ermeni komutacıları tarafından yolları kesildi. Burada da Ermeniler tarafından Öge ortadan kaldırılmaya çalışılırken, o, hatıralarında bu olayı şu ifadeleriyle nakleder:

“Adamlar iki kara suratlı heriflerdi. Yüzleri pek belli olmuyordu ama başlarına Rizelilerin sardıkları siyah başlıkları koymuşlardı. Bu Kara Mehmet çetesinin kıyafetlerinin aynıydı. Bu çete bir

yandan milli kuvvetlere silah, cephane taşımakla beraber, işgal kuvvetlerinin Türk halkına reva gördükleri ağır muamelelere yardımcı olan Rum ve Ermenilerin zenginlerini de dağa kaldırarak onlardan para alıyorlardı. Ben ise bu iki adamı da onlardan zannettim. Sonra sert bir sesle “Davranmayın ve paraları çıkartın” diye bağurdular. Onların Kara Mehmet’in tayfası zannıyla kendilerine hitaben “Beni tanımadınız galiba arkadaşlar. Ben tavukçu komiserim!” deyince onlar keyifli bir eda ile “tamam. Biz de seni arıyorduk” dedi. Ardından da diğerine dönerek “Ateşle tabancanı” dedi. Tetiğe asılmasına rağmen sıkışan tabanca bir türlü patlamıyordu. Diğeri ise tetiğe bastıkça fişekler patlıyor ama bana isabet etmiyordu. Bu arada eşimin “kocama kıymayın, çocuklarıma acıyın” gibi sözler söylediğini hatırlıyorum. Aslında bu hengâmede yol kenarındaki taş duvarlı bostanlara atlayarak karanlıkta kaybolmam işten değildi. Fakat eşimi o durumda bırakamazdım. Arkadaki adam beni vuramayınca, tabancası sıkışana “Ulan, Müslümanlığın mı tuttu, Arnavut uşağı, doğru dürüst kullan tabancanı, yoksa seni de haklarım” diye çıkıştı. Bu şive tam bir ermeni şivesiydi. Nihayet bu korkunç dakikalar on birinci merminin bana karnımdan isabet etmesi ile tam bir faciaya dönüşmüştü. Yaralanır yaralanmaz hemen yere yıkıldım. Onlar da ormana doğru kaçtılar. Eğer o gün silahım yanımda olsaydı, ben onları daha çabuk haklayabilirdim, ama neylersin ki İstanbul’da İngilizlere yakalanmamak için silahımı yanıma almamıştım.” (Demirci 2010: 3-4)

Kendini vuranlar yakalanmasına rağmen Ali Rıza Öge onlardan şikâyetçi olmaz; çünkü şikâyetçi olursa ailesine zarar verileceğine dair bir çekincesi vardır. 1 Mayıs 1920 (1336) tarihinde vurulan Öge, sekiz ay boyunca çok sayıda ameliyat geçirdi. Aralık ayının sonlarında da hastaneden taburcu edildi. Ancak Cerrahpaşa hastanesinde yapılan bir ameliyatta Öge’nin bağırsakları delindi. Öge bu yarayı ömrünün sonuna kadar üzerinde taşıdığını 1.11.1952 tarihli mektubunda “Yaşım henüz yetmiş dört. O kadar ihtiyar sayılmam, ihtiyarlık sekseninden sonra başlar derler, ammâ ben hayâtımda çektiğim dert ve ameliyatlarla galiba vaktinden evvel nisyân hastalığına tutulmuş olacağım.” (Çakır 2011: 393) ifadeleriyle dile getirecektir.

Öge, hastaneden taburcu edilir edilmez Kuvâ-yı Milliye’ye katılmak için Anadolu’ya geçmeye karar verdi. Ailesini İstanbul’da bırakarak Zonguldak Ereğli’ye gitti. Bu geçiş hem Ermeni komitacılarından izini kaybettirmek hem de Kuvâ-yı Milliye hareketine destek vermek amacıyla. Fakat Öge’nin Ermeniler

tarafından açılan yarası henüz kapanmamıştır; “336’da Anadolu’ya geçerek üç sene İstiklâl mücadelesinde yaralı olarak çalıştım, Anadolu’ya geçmekle üçüncü bir yağınçtan canımı kurtarabildim. Dört sene taşıdığım bu yara, bir sürü göynü ve acı devresinden sonra yaşımınla beraber, vücudumu saran maluliyetimi sonuçlamış ve bu maluliyet de hayatımı her gün hırpalamaktadır.” (Çakır 2011: 395)

Öge daha sonra Ankara Emniyet Genel Müdürlüğü’nce İnebolu’ya ser komiser olarak tayin edilir. İnebolu, Anadolu’da Kuvâ-yı Milliye hareketine katılmak isteyenlerin geçmek zorunda oldukları yol güzergâhı üzerindedir. Bu nedenle Öge, kurtuluş mücadelesine katılan ve katılmak isteyen birçok kişiyi tanıma ve birçoğuna da yardım etme fırsatı buldu.

Ali Rıza Öge, İnebolu’daki görevinin ardından Samsun merkez memurluğuna atandı. Eşini ve iki oğlunu alarak Samsun’a gitti. Burada Samsun’un en zenginlerinden olan bir Rumun evine yerleştirildi. Mevcut dönemde Samsun’da birçok Rum ve Ermeni evini, barkını terk ederek şehirden ayrıldı. Çünkü sahil şehirlerinin İngiliz ve Fransız donanmaları tarafından bombalanma tehlikesi söz konusudur. Öge, Samsun’daki görevinde de başarılı olur. Bu görevi sırasında Ermeni bir tüccarın altın kaçakçılığı yaptığını tespit ederek onu suçüstü yakalatır. Ermeni tüccar, Öge’ye her ay iki bin altın kaçırdığını itiraf ederek bu kaçakçılığa göz yumması halinde her ay kendisine beş yüz altın vermeyi teklif etti. Öge, bu teklifi hemen geri çevirir. Samsun’da başarılı işlerinden dolayı takdir beklerken, merkez memurluğundan baş komiserliğe düşürülür. Hatta burada yeni atanan emniyet müdürü ile anlaşmazlığa düştü. Bu durumdan rahatsız olan Öge, Erzurum’a reji memurluğuna tayinini istedi. Erzurum ve Kars’ta çalıştı. 13 Şubat 1921 tarihinden itibaren de Kars emniyet müfettişliğine atandı. Bu şehirdeki görevinde de Ermeni komitacılarla mücadele etti.

Öge’nin çok sevdiği polislik mesleğine vedası da yine Ermeni komitacılarının komplosu sonucundan olur. İstanbul’da siyasi şubedeki görevi ve tehcir olayından itibaren sürekli Ermenilerden eza, cefa ve zarar gören Öge, mesleğinin son zamanlarında da bir Ermeni tarafından rüşvet suçu ile itham edilir. Öge’den rahatsız olan bu kişi ve Ermeniler, bu şekilde Öge’den kurtulmayı amaç edinmişlerdir. Olayın hakikati çok kısa sürede anlaşılrsa da Öge ailesinin onuru kırılmıştır artık. Öge’nin eşi bu durumun onu çok etkilediğini şu ifadelerle ortaya koyar: “Biz dört buçuk sene, iki çocukla birlikte İstanbul’dan Kars’a kadar sürüp giden ve içinde bin bir acı ve ızdırap

dolu günlerimizi hep bu vatan için dedik ve verdik. Çok şükür vatan kurtuldu artık. Eşim bunca yıl hizmetini kendi kanı ve canı ile ödedi. Ama şimdi iki paralık bir ermeni firarisinin rüşvet hikâyesinde bizi töhmet altında, süresi ne kadar kısa da olsa, bu davranış zannederim atılan düşman ermeni kurşunundan daha ağır geldi bizlere.” (Demirci 2010: 5)

Bu olaydan sonra Öge’ye İzmir Polis Müdürlüğü görevi teklif edilir. Ancak Öge ve ailesi değil İzmir Polis Müdürlüğüne, en üstün rütbeye dahi gerek olmadığını ifade ederek görevi kabul etmez. (Öge 1957: 389). Öge, Ermenilerden aldığı yaralar nedeniyle yirmi bir kez ameliyat geçirir. Gerek Kurtuluş Savaşı yıllarında gerekse yaşamı boyunca Ermenilerle mücadelesinde birçok acı çekmiş, birçok çileye katlanmıştı. Fakat onun canın en çok yakan ise bir İstiklal Madalyası alamayıdır. Bu nedenle o gerçek madalyasının aldığı yaralar olduğunu “*ben asıl madalyamı karnımda onca bıçak yarasıyla tanınmaz hale gelen yaramın izlerini en büyük ve aziz bir madalya olarak taşımaktayım.*” ifadeleriyle dile getirir. (Demirci 2010: 6)

Bununla birlikte mevcut dönemde Ermeniler tarafından öldürülen hizmet erbabının yakınlarına Ermeni emvalinden ev verilmesine rağmen Ermenilerden birçok kez zarar gören harp gazisi Öge’nin böyle bir imkândan mahrum bırakılması da onun canını sıkan bir diğer durumdur.

Öge, Ermenilerle yapılan mücadelesinden çok zarar görür, hatta hayatını devam ettirmez duruma gelir, bu nedenle Ermeni emvalinden kalan evlerden alabilmek için başvurursa da bu başvurunun sonucu da hüsrarla biter. (Öge 1957: 390) Buna rağmen Öge’nin Atatürk’e yazdığı mektubun ardından emekli maaşına bağlandığı görülür. Öge bu mektubunda 1336’da Anadolu’ya geçerek üç sene İstiklâl mücadelesinde yaralı olarak çalıştığını, Anadolu’ya geçmekle üçüncü bir saldırıdan canını kurtarabildiğini ve taşıdığı yaranın kendini yıpratmış, görevinden istifa etmek zorunda bırakıldığını ve tüm bu nedenlerle de emekliliğini hak ettiğini düşünür. Bu noktada Öge, mektubuyla Atatürk’e, başından geçenleri ve yaşamı boyunca Ermenilerin kendine olan husumetlerini bütün ayrıntılarıyla anlatır:

“İstifamın sebebine gelince, o zaman hükümet yok, memleket itilaf devletleriyle yine içimizde yaşayan bir takım Rum ve Ermeni teröristleri tarafından idare ediliyor ve İngilizlerin şımarttığı Ermeni komitecilerinin bir tek sözü, memur da olsa, derhal Arapyan hanına götürülmesine ve orada öldürülmesine kafi

geliyordu. O zamanlar ödevimde kalmış olsa idim şu iki halin olması benim için belli idi: 1. Ermeni komitecilerinin yön vermesiyle İngilizler tarafından Arapyan hanı, zindanına götürülüp orada öldürülmek. 2. İstanbul zabıtasının hiç sözü geçmediği, yalnız bir gölgeden ibaret bulunduğu o sırada Ermeni komiteleri tarafından sokak ortasında öldürülmek. (Nitekim birçok tehdit haberlerinden ve mektuplarından sonra uzun müddet, saklandığım halde yine aynı komitenin kurşunu ile vurulmaktan yakamı kurtaramamaklığım da, ikinci şıkkın açık bir örneğidir) Buna diğer bir örnek olmak üzere şunu da bildirmek isterim ki, Ermeni komitecileri, öç almak için evvelâ kısm-ı siyaside yanımda çalışan dört haber alıcı memurdan Himayak Aramyans'ı, Gedikpaşa'da kapısı önünde, Artin Mıgırdıçyan'ı, Beşiktaş'ta evinin içinde, Vilademir'i, Dolapdere'de kapısının eşiğinde, Vahe İhsan'ı Taksim'de kalabalık caddede öldürdüler. Bunlara komiteciler tarafından gönderilen tehdit mektupları da zabıtaya verildiği ve öldürenler de belli olduğu halde hiç birisi tutulmadı. Bunlardan bir kısmı bu gün İstanbul'da iş görüyor ve para kazanıyor. Bu dört memurdan sonra sıra bana geldi ve beni de vurdular. Yine mütareke yıllarında, Dolapdere merkez memuru bulunan, Ekrem, şimdi İstanbul Polis Mektebi Dâhiliye Müdürü Nureddin, Komiser Muavini Fehmi, sekiz polis ile beraber Ermeni komitecilerinin yön vermesiyle yakalanarak, Fransızların Kumkapı'daki haphanelerinde sebepsiz kırk beş gün yatırılmışlardır. Vurulduktan bir sene sonra Anadolu'ya kaçtığım sıralarda, büyük savaşta, yolcu, baş komiseri olup bir müddet Ankara Palas otelini idare etmiş olan Ali Rıza, isim benzerliğinden, ben zannı ile Ermeni komitecilerin yön vermeleriyle iki defa Arapyan hanına götürülüp, ben olmadığım anlaşıldıktan sonra bırakılmışlardı. Bu da bir nevi hak gözetmek olduğuna göre yukarıda bildirdiğim sebeplerden dolayı memuriyete bulunamadığımdan ve fakat ödev uğrunda kazandığım öç almadan ötürü vurularak malul kaldığımdan gösterdiğim özürlerim kabul edilerek Sıhhat ve İçtimai Muavenet Bakanlığınca karar altına alınan şekilde tekaütlüğümün yapılması için dilekçemin Divan-ı Muhasebat Başkanlığı'na gönderilmesini derin saygılarımla dilerim.” (Çakır 2011: 395).

Öge'nin bu çabaları sonucunda ona bir emekli maaşının bağlandığını 26/11/953 tarihli mektubunda “her ay aldığım tekâ'üt maaşı ilaç parasına yetmeyecek kadar ilaçlar yüksek fiyatlıdır.” (Çakır 2011: 395) ifadelerinde öğreniriz. Kendisine bir ev verilme de Öge emeklilik yıllarını kendine bağlanan emekli maaşıyla Bursa'da çocukları sayesinde rahatlık içinde geçirir. Öge'nin emeklilik

yıllarındaki meşguliyetini ise biz onun Cafer Ergin'e 1950- 1953 yılları arasında yazdığı bir kısmı eksik olan otuz mektubuyla öğreniriz. Öge, Bursa'dan yazdığı 5 Mayıs 1951 tarihli mektubunda emeklilik yıllarında şiir yazmanın en önemli meşguliyetlerinden biri olduğunu dile getirir: "Sevgili Evladım Cafer, Sana bu mektupla son defa bizim çarklı değirmenden çıkan şiirlerimden birkaç âdetini daha gönderiyorum. Senin böyle nefeslere merakın olduğu için ve kıymetini takdir ettiğin için gönderiyorum. Bizim nefesler Ankara'da o kadar büyük bir rağbet gördü ki yazmaya, çıkarmaya yetişemiyorum. Ankara'dan yüksek zevat tarafından teşvik görmekteyim. İşte benim de yetmişinden sonra yapacak başka bir işim olmadığından evde oturuyor, böyle nefesler, divanlar yapmakla vakit geçiriyorum." (Çakır 2011: 386). Bu ifadelerde Ali Rıza Öge'nin hayatının önemli bir bölümünde şiirle uğraştığını açıkça gösterir. Öge'nin bu şiirleri, yazımızın ileriki sayfalarında ortaya koyacağımız gibi bir Divan oluşturacak boyuta gelecektir.

Ali Rıza Öge'nin bahsi geçen mektuplarında, sadece uğraştığı şiirlerle ilgili malumatlar yok, o ayrıca bir Bektaşî Babası olması hasebiyle bahsi geçen mektuplarda metafizik soru(n)lara ait problemleri çözme uğraşı içine de girer işte bunlardan biri ölümdür. Öge 12 Mayıs 1951 tarihinde özelde kendi ölümü ve genelde ölüm üzerine görüşlerini açıklar:

"Vefâtında mezar taşıma yazılacak kitâbe hakkındaki mütâla'anız hoşuma gitti. Merak etmeyin, henüz beşeriyet âleminde hizmetlerim bitmediği için bekâ âlemine gidecek değilim. Şu da var ki bu dünyada hiç kimse bâkî değildir, encâm kâr gidiş mukadderdir. Biz de herkes gibi o yolun yolcusu değil miyiz? Hazret-i Peygamber bile dünyâdan giderken koma hâline gelmişti. O dakikada kitâbe yazmak değil okumak bile mümkün olmayacağından ben de bunu hayâtımda yaptım ve birkaç seneden beri hazırladığım vasiyetnâmeme ekledim. İşte vaziyet bundan ibâretir. Annenin duâsı, dayının duâsı, senin hüsn-i niyet ve himmetin mevcut oldukça bizler daha çok yaşarız. Yalnız şurasını da ilâve edeyim ki insanlar ihtiyarladıkça hastalıklara, sıkıntıya gençler kadar tahammül edemiyor. Gençlere olan kıymet, i'tibâr ihtiyarlardan esirgeniyor. Bektaşî fukarâsının birisi bir gün gâyet güzel, hüsnâ, ra'nâ bir genci görmüş bir müddet hayrân ve sergerdân yüzüne bakmış, ondan sonra başını kaldırıp şöyle bir hitapta bulunmuş "Ey Allahım bu kadar güzel yaratığın bu mahlûkun nasıl canını alacaksın? Buna kıyılır mı?" demiş, aradan seneler geçmiş. Bir gün yine o genç ile yüzüne bakmaya kıyamadığı hüsnâ insanı görmüş, ne görsün yüz buruşmuş, kanburu çıkmış, gözler çukura

kaçmış. Bir müddet şöyle hayretle baktıktan sonra “Ey Allahım sen işini çok iyi bilirmişsin, fakat sen de benim sözüme geldin ya o genç güzele kıyamadın, âkıbet onu ihtiyâr ettikten sonra canını alabileceksin” demiştir. Bizde de daha gençlik alâmeti mevcut ki bize henüz sıra gelmemiştir. Ve daha çok seneler gelmeyecektir. Müsterih olunuz evlâdım. Muhterem teyzemize ve dayımıza sonsuz sevgi ve muhabbetlerle ellerinden öper hayır du’âlarını bekler senin de hürmetle gözlerinden öperim.” (Çakır 2011: 387)

Öge'nin hayatının son dönemine ait mektuplarında Babalığın gereği olarak öğreticilik vazifesini de ifa etmeye çalışır. Öge, 22.10.1952 tarihli mektubunda dervişlerin sosyal hayat içinde ne şekilde davranması gerektiğini bir örnekle somut hale getirir: “Bu mektupla sana iki semâî daha gönderiyorum. İkinci semâîyi takrîben yirmi beş gün evvel yapmış ve İstanbul’da bazı tarikat erbâbına da göndermiştim. Aradan dört beş gün geçtikten sonra İstanbul’da Merdiven Köyü’ndeki vak’a meydana çıktı. Yazdığım zâtın birisinden aldığım bir mektupta manzûmenizi okuduktan üç gün sonra bu vak’a zuhûr edince kendi kendime şöyle düşündüm. Yazdığımız bu manzûme ile âdetâ bir kerâmet gibi bir iş yaptınız diyordu. Hâşâ biz kerâmet sâhibi değiliz fakat bu kafasız, beyinsiz serserinin yaptığı hareketleri işittikçe neticenin bu yolda tecellî edeceğine hükmetmiştim. Bu adam o kadar câhil o kadar kafasız biri ki yaptığı hareketlerle hem yolumuzu berbâd eti hem de birçok sâf-dil insanları berâber sürükledi. Bir kere şurasını düşünmesi lâzımdı ki Türkiye’de tarikatlar mülgâdır. Hiçbir sûretle tarikat âyini yapılamaz, değil Mısır teb’ası hatâ Amerika teb’asından bile olsa bu memlekete oturduğu müddetçe bu memleketin kanunlarına ri’âyete mecburdur. Bu sersem adam Mısır’dan gelirken derviş kisvesini bırakıp da sivil olarak gelse idi, yerinde bir iş yapmış olurdu. Fakat bu adam derviş değil çerviş bile olamamış, öyle ya sivil gelse idi sönük kalacaktı. Şimdiki gibi kimseden i’tibâr göremeyecekti. Bu sûretle hareketle kendisini pek yüksek görmektedir ki bu da dervişlik mefûmu ile taban tabana zıt bir keyfiyettir. Dervişin ma’nâsını pek iyi bilirsin ki “der kapu viş eşik” Derviş olan ..... olacaktır. Fuzûlî ki sultân-ı şuarâdır vefâtında beni İmama Hüseyin’in türbesi kapısı önüne defnedin ki ziyârete gelen herkes benim üzerime basarak geçsin demiştir. Dervişlik böyle olur. (Çakır 2011: 392)

Ali Rıza Öge ömrünün son yıllarını Bursa’da geçirir. Mektuplarında sıhhati elverdikçe İstanbul’a gidip geldiği görülür. Pek tabii ki onun 30 adet olan ve ilki 03.12.1950 sonuncusu ise 26. 11. 1953 tarihli mektuplarından üç yıllık bir hayat dilimini

öğrenmekteyiz. Bu mektup ve hatıralarında Öge'nin son yıllarında öğreticilik vazifesini ifa ettiği ve şiirle uğraştığı görülür. Ali Rıza Öge 14 Nisan 1957 yılında vefat eder. Mevcut dönemde Bursa Valisi olan Sabri Çağlayangil'in kadirşinaslığı ile Türk bayrağına sarılı olan tabutu Ulu Cami'den Emir Sultan'daki defin yerine kadar merasimle eller üzerinde taşınır.

Tarikatı, Dervişliği ve Babalığı

Alevi-Bektaşî geleneğine sahip bir aileden dünyaya gelen Öge, Karaağaç Dergâhı post-nişini Hüseyin Zeki Baba'dan nasib alır. İstanbul'da Kâğıthane dolaylarında yer alan Karaağaç Hasip Baba Dergâhı'nın son dönemlerde Hüseyin Zeki Baba Post-nişin'dir. Dergâhın post-nişinliğini sırasıyla Hüseyin Zeki Baba, Hakkı Baba, Hasip Baba devam etmiştir. Öge, hatıralarında nasib alışı şu şekilde anlatır: *“Fakiriniz 51 sene evvel İstanbul'da Karaağaç'ta Hasib Baba dergâh-ı şerifinde post-nişin olan Hasib Baba merhumun hafidi (evladı) aynı zamanda da akrabam olan Hüseyin Zeki Baba'dan nasib almıştım. Bir müddet sonra Derviş olmak üzere dergâhta soyundum. Teberrüken, baba, fakire bir tac giydirdi. İki seneden fazla dervişlik hizmeti gördüm. Dergâh çarşidan uzak olduğundan, dergâhın en genç dervîşi olduğum için, dergâhın erzakını almak için Halicioğlu Çarşısı'na giderdim. Burada Münir Baba dergâhına uğrar, Derviş Mihrabi ile sohbet ederdim.”* (Demirci 2010:7)

Öge, Derviş Mihrabi'nin tavsiyesi ile Kerbela'ya gitmeye karar verirse de Kalkandelen Dergâhı post-nişini Hamid Baba, Öge'ye Dervişlik kisve ile Tac ve hırka giymekle, sakal bırakmakla olmaz, Dervişlik gönülle olur” diyerek askere gitmesini söyler. (Demirci 2010:8) Öge 31 Mart hadisesinden sonra askerliğini tamamlar ve polis olur. Bundan altı ay sonra da Karaağaç Dergâhında kırk canla birlikte 1324 senesinin muharrem ayının 23. Gecesinde erenler postuna oturarak nasib alır. Ali Rıza Öge, Kadimi Baba, mahlasıyla yazdığı şiirlerinde de pirinin Hüseyin Zeki Baba olduğunu dile getirir. Kadimi Baba, Karaağaç'ta Hüseyin Zeki Baba'dan himmet alırken Sersem Ali Baba'ya hizmet eder.

Ali Rıza Öge, Babalık-öğreticilik payesine-makamına nasıl ulaştığını ise 10.9.1952 tarihli mektubunda daha ayrıntılı şekilde ortaya koyarken, aynı zamanda bir halifenin nasıl öğreticilik-babalık konumuna yükseleceğinin-posta oturacağıının de yöntemini sunar:

“Şimdiye kadar Baba olmak için pek çok teklif karşısında kalmıştım. Taşradakilerden başka Bursa'dakiler koca bir vilâyetin

Babasız kalması muvâfık değildir. Sizden başka da Baba olacak kimse yoktur diye vâki' teklifleri reddetmekte idim. Böyle ağır bir yükün altına girmek istememiştim. Fakat bana icâzet veren zât Ankara'da Dede Baba vekilidir. Bu zât bir gece âlem-i ma'nâda Şâzelî Sultan Hazretlerini görüyor, kendisine Bursa'daki Ali Rıza'yı Baba yaptık kendisine tebliğ ediniz bu tebliğe sizi me'mûr etmekle beraber kendisine de icâzet veriniz diyor. Birkaç gece sonra da pîrimiz Hünkâr Hacı Bektaş Velî efendimiz Ali Rıza Baba'ya benden de selâm söyle diye bu zâta ma'nâda söylüyor. Aynı zamanda bu günlerde de ben buna dâir bir iki rüya görüyorum ve bu rüyaları da aynen bu zâta bildiriyorum, ondan sonra da bu zât fakîre tebliği aynen yapıyor. İşte o zaman bu tebliğe dâir yapmış ve yazmış olduğum bir nefesi de hem sizdeki deftere kaydetmek ve hem de okumak üzere buraya yazıyorum. Fakîrin gördüğüm rüyâda kırkların meclisine kabûl edildiğimi görmüştüm.” (Çakır 2011: 390).

Bu mektupta halifenin öğreticiliğe yükselmesi için mutlaka mânâda deliller, kanıtlar olması gerektiği ısrarla vurgulanır. Çünkü Ali Rıza Öge istişare sonucu varılan kararlar kendinin Baba-öğretici yapılmasına sıcak bakmaz. Bu kararın manada desteklenmesi sonucu Baba olmaya karar verir.

Eserleri:

Ali Rıza ÖGE'nin tespit edilen dört eseri bulunmaktadır. Bunlardan ilki 1957 yılında Bursa'da yayımlanan “Meşrutiyetten Cumhuriyete Bir Polis Şefinin Gerçek Anıları” isimli eseridir. İkincisi “Bektaşî Şairler Güldestesi” isimli eseridir. Üçüncüsü şiirlerinin olduğu “Divan”, dördüncüsü ise “Mektuplar”dır.

Meşrutiyetten Cumhuriyete Bir Polis Şefinin Gerçek Anıları:

İlk olarak 1957 yılında Bursa'da yayımlanan bu eser, Öge'nin gerek özel gerekse resmi hayatını ayrıntılı olarak ortaya koyan bir anı kitabıdır. Bu eser 1982 yılında “Günlük Ticaret Gazetesi” tarafından tekrar yayınlanır. Eserde yazarın polislik mesleğinde üstlendiği görevler, Ermeni komitacılarına karşı verdiği mücadeleler, Ermeniler tarafından yaralanması, geçirdiği ameliyatlar ve çektiği sıkıntılar, Millî Mücadele'ye katılmak için Anadolu'ya geçişi, görev yaptığı şehirler, İstanbul'a geri döndüğünde uğradığı iftira ve görevi bırakması, detaylarıyla anlatılır. Öge'nin anıları polislik görevinden ayrılışıyla nihayete erer. İki önemli dönemi, Meşrutiyet ve

Cumhuriyet dönemlerinin çalkantılı yıllarını anlatan bu anılar, dikkatli yaklaşıldığında tarihi birer belge niteliğindedir. Öge emeklilik dönemlerini ise bu eserinde anlatmaz, mektuplarına sıkıştırır.

Mektuplar:

Yukarıda da alıntıladığımız mektuplarını Ali Rıza Öge yakın akrabası Cafer Ergin'e yazmıştır. Cafer Ergin, "Ali Rıza Öge'nin çocuklarının teyzesinin oğlu ve ailenin Cafer dayısı-babasıdır. Mektuplar, onun vefatı üzerine Sacit Öge'ye verilmiş, o da bu mektupları bir defter haline getirmiştir. Oradan da Öge'nin torunlarına geçmiştir. Deferin başında Sacit Öge'nin kısa bir açıklaması ve Cafer Ergin'in; Öge'nin Bektaşî Şairleri Antolojisi'ne yazmış olduğu kendi el yazısıyla bir ön sözü vardır. Bu ön sözde Öge'nin hayatı ile ilgili bilgiler bulunmaktadır" (Çakır 2011: 376) Henüz basılmamış ve ailesi tarafından korunmuş olan Öge'nin "30 adet olan mektupların(in) ilki 03. 12. 1950 tarihlidir. Son mektup ise 26. 11. 1953 tarihlidir. Mektuplar büyük boy bir deftere yapıştırılmış, bu işlem sırasında tarih sırası gözetilmemiş ve bazı karışıklıklar meydana gelmiştir. Başı veya sonu olmayan mektuplar vardır. Yeni yazıya aktarırken tarih sırasına göre sıraladığımızda bu eksiklikler ortaya çıkmaktadır. Öge, mektuplarına kendi şiirlerini eklemiştir. Bu şiirlerin tamamı da Bektaşî Şairleri Antolojisi'nde mevcuttur." (Çakır 2011: 376). Bu mektuplarda Öge'nin şiirle uğraşları, Babalık payesinden gelen öğreticiliği, emeklilik döneminde çektiği sıkıntıları, bir Bektaşî Babası'nın hayatı yorumlayışı, günlük meselelere bakışı ve metafizik soru(n)larını ele alışları vardır.

Bektaşî Şairler Güldestesi:

Bu eser, elli yıllık bir çalışmanın mahsulüdür. Ali Rıza Öge bu eserinde birçok Bektaşî şairin şiirlerini toplamakla kalmaz aynı zamanda ve hayatları hakkında kısa bilgiler verir. Bir antoloji görünümündeki bu esere Ali Rıza Öge kendi divanı olan Kadimi Divanı'nı da bu esere eklemiştir. Tamamı "1849 sayfadandan oluşan hacimli bir mecmuadır. Henüz basılmayan bu antoloji, ilk sayfalarda verilen bilgiye göre, 15 Temmuz 1946'da tamamlamıştır." (Çakır 2011: 377) Ali Rıza Öge 15. 9. 1952 tarihli mektubunda öğrendiğimiz kadarıyla bu eserini Bursa'da Edebiyat Fakültesi Profesörü Ali Nihat Tarlan'a göstermiş o da Üniversite Kütüphanesine bağışlamasını istemiştir:

“Ben zâten Ali Nihat Tarlan’ı tanırım, İstanbul’da Şehzâdebaşı ile Lâleli arasındaki evinde bir defa görüşmüştüm. Kendisi de hem tarik-i nâzeninden hem de “Babadır”. Hemen Çelik Palas’a gittim. Bir saat kadar görüştüğ, akşamüzeri de bizim eve geldiler. Bizim koca kitabı gördü. Bir hayli gözden geçirdikten sonra bu eser ne ile vücûda getirilir, bu eser bulunmaz bir eserdir, dedi. Ben de dedim ki bunu tab’ etirmek için vâki’ teşebbüsüm neticelenmedi. Binâenaleyh bunu vefâtında Ankara’da Ali Nâci Baba’ya göndermek istiyorum, dedim. Cevâben dediler ki Ali Nâci Baba veyahud herhangi bir zât da olsa nihâyet bunlar fânîdir. Onların vefâtında bu eser kıymet bilmez ellere düşebilir. Binaenaleyh bence en doğru bir hareket bunu Üniversite Kütüphânesi’ne hediye etmektir. Orada bu eser binlerce yüz binlerce insan tarafından okunur ve size de hayır duâ ederler dedi. Bu fikri ma’kûl gördüm” (Çakır 2011: 391).

Ali Rıza Öge 1.11.1952 tarihli mektubunda eserini vefat edene kadar kütüphaneye vermediğini; çünkü sürekli ilaveler yaptığını ve eserin tertibinde değişiklikler yapacağını dile getirir: “Ben şimdilik Ali Nihat Tarlan’ın tavsiyesi üzerine büyük mecmuamın - ki üniversiteye hediye edeceğiz - noksanlarını ikmâl ile uğraşıyorum, yeniden üzerinde bir hayli uğraştım ve tamamladım. Fakat hayata oldukça onu veremeyeceğim. Sebebi ise hemen her gün yeni bir şiir daha yazmaktayım ki onları da yazınca derhal mecmuaya kaydediyorum. Mecmuada şiirleri bulunan şâirlerin tercüme-i halleri ayrı ayrı iki yerde idi. Yeniden bir defa alarak onları bir yere topladım. O deferi de mecmuaya rabt u ilave etim. Şimdi gâyet güzel ve mazbut oldu (Çakır 2011: 393). Fakat o vefat ettiğinde ise eserinin kütüphaneye verilmesini vasiyet eder. “Vasiyetnâmemde yazdığım gibi vefâtında mecmua sana getirilecek. Vâsitanla üniversite kütüphânesine hediye edilecektir, bu kat’îdir. Sana bu mektupla üç şiirimi daha gönderiyorum. Bunlardan biri sizin için hazırlanmıştır, biri de bende kalacaktır. Eğer ileride fırsat düşerse sana ait olanını bir kitap halinde bastırmaya çalışırsın. Mecmuayı kalıbı dinlendirdiğim zaman size göndermelerini vasiyetnâmemde yazdım. Siz de o zaman Üniversite Kütüphânesi’ne verirsin(iz). Fakat daha hayâtında iken ön sözü yazıp gönderiniz diye ben de onu göreyim ve kendi yazım ile ilk sahifesine yazıp hazırlamış olayım” (Çakır 2011: 395).

Ali Rıza Ögen’nin bu antolojisi hakkında ilk çalışma Yrd. Doç. Dr. Mustafa Tatcı ve Yrd. Doç. Dr. Cafer Şen tarafından yapılarak Hacı Bektaş Sempozyumu’nda sunulmuştur. “El yazmalarına Artık Vuruyor Güneş: Ali Rıza Öge (Kadîmî) ve Bektaşî Şiirleri ve Şairleri

Antolojisi” başlıklı bu sunumda eserin İstanbul Belediye kütüphanesinde bulunduğu, bu kütüphaneye derleyen kişi tarafından bağışlandığı notu düşülen bu dev güldestenin, A3 ebatında kâğıtlara yazılmış, yaklaşık olarak bin sekiz yüz sayfa olduğu ve bu esere daha sonra dokuz sayfanın daha eklendiğini de dile getirmiştir. Büyük bir emek ve sabırla meydana getirilen Ali Rıza Öge’nin bu eserdeki gerek manzumeler, gerekse bu manzumeleri kaleme alan şairlerin hal tercümeleri dönemin mevcut kaynaklarında doğru bir şekilde derlenmiş ve yine doğru bir şekilde tespit edilmiştir. Lakin bu noktada Ali Rıza Öge eserinde istifade ettiği kaynakları vermemiştir. Bununla birlikte Öge yukarıda söz konusu edilen eserine mükemmel bir şair ve şiir fihristi yapmıştır.

Bahsi geçen mecmuanın (antolojinin) önündeki şu açıklama mecmuanın kime ait olduğu ve hangi tarihlerde kaleme alındığı hakkında bizleri kesin bilgilere ulaştırır: “*Elli sene evvel yazmağa başladığım bundan evvelki iki mecmua dolmuş daha yazacak yer kalmadığından iş bu mecmua 1946 senesi Kanun-i sani on beşde kâğıtları alınarak ciltlendirilmiş ve altı ay içerisinde tahririne muvaffakiyet elvermiştir.*” (Tahrir-i Hitamı 15 Kanun 1946), Derviş Kadimi” Eserin önüne el yazısı olarak konulan bu malumattan anlaşılmaktadır ki Ali Rıza Öge’nin bu çalışması yarım yüzyıllık bir emeğin mahsulüdür ve bu mahsulün nihayeti 1946 yılıdır. Ali Rıza Öge, eserinin başında bu mecmuanın kime ve hangi tarihe ait olduğunu vurguladıktan sonra, el yazmasının başına mecmuada bulunan şairlerin listesini koyar. İki sayfalık bu listenin ardından çok detaylı olarak hazırlanan doksan sekiz sayfalık bir bölüm görülür. Bu bölüm adeta mecmuanın içindekiler kısmıdır. Bu bölümün en başına ise mecmuada bulunan manzumenin, el yazmasındaki sayfası verilmiştir. Daha sonra bu numaranın karşısında “eşarın ilk mısraı” şeklinde bir ifadeyle ortaya konan üst başlığın atında mecmuanın içerisindeki manzumelerin ilk mısraı verilir. Mecmuada “eşarın ilk mısraı” üst başlığının yanında yer alan bir diğer üst başlık ise “eşarın nev’i” ifadesidir. Bu üst başlık ifadesinin altında ise mecmuadaki ilk mısraları verilen manzumelerin nazım şekli, nazım türü ve bestelerine göre adlandırılan isimleri verilir (Tatçı-Şen 2007: 1310).

Divan-ı Kadîmî Baba

Ali Rıza Öge’nin Kadîmî mahlasıyla yazdığı divanı “Bektaşî Şairler Güldestesi” adlı eserinin içindedir. Kadimi yukarıda bahsettiğimiz hacimli el yazmasının içerisinde divanını da

yerleştirmiştir. Kadimi'nin divanı; “18 mersiye, 18 nefes, 69 divan, 36 semai, 2 nevrüziye, 1 koşmadan müteşekkildir” (Demirci 2010: 16) Öge bu şiirlerin kendine ait olduğunu ise 22.10.1953 tarihli mektubunda “yalnız benim kendime ait olan şiirler 280 kadardır. Acaba bunları bir kitap şeklinde bastırmak kâbil midir? Bu ciheti de âşikâr etmenizi dilerim, bunları iki küçük defere yazdım birisi senindir. Sâcid'in bir daha gidişinde göndereceğim” (Çakır 2011: 394) ifadeleriyle ortaya koyar. Ali Rıza Öge bir Bektaşî babasıdır. Bektaşî inancını ortaya koyması bakımından nefesler oldukça önemlidir. Bektaşî şairlerin yazdığı tasavvufî şiirlere nefes adı verilir. Kadimi'nin 18 nefes şiiri bulunmaktadır. Kadimi gönül verdiği Alevi-Bektaşî geleneğine bağlı baba ve dedeleri bahsi geçen şiirleriyle yâd etmiştir. Bunlar içinde Hüsnü Zeki Baba, Basri Baba, Sersem Ali Baba, Şair İhsan Mahvi, Tefvîk Oytan, Hüseyin Hüsnî Baba, Cevdet Balım ve Cemil Balım Baba gibi isimler vardır. Bununla birlikte Kadîmî Baba; Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Hüseyin, Hacı Bektaş-ı Veli, Sersem Ali Baba, Kaygusuz Sultan, Basri Baba, Hüsnî Baba, Feyzi Baba, İhsan Mahvi, Hüseyin Hüsnî Baba, Cemil Balım Baba, Cevdet Balım ve Hüseyin Zeki Baba gibi din büyüklerini divanında hürmetle anmıştır.

Kaynakça

- Çakır, Mümine (2011), “Bir Bektaşî Babası Kadîmi'nin Mektupları”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Ankara, Sayı 59
- Demirci, Yakup Orkun (2010), *Kadîmî Divanı*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman Mustafa Tatcı) Ankara,
- Öge, Ali Rıza, (1982), *Meşrutiyetten Cumhuriyete Bir Polis Şefinin Gerçek Anıları*, Bursa, Günlük Ticaret Gazetesi Tesisler.
- Dr. Mustafa Tatcı, Şen, Cafer, “El yazmalarına Artık Vuruyor Güneş: Ali Rıza Öge'nin (Kadîmî) Bektaşî Şairleri ve Şiirleri Antolojisi”, 2. *Uluslararası Türk Kültür Evreninde Alevilik ve Bektaşilik Bilgi Şöleni Bildiri Kitabı C. II*, Ankara